

*Др Драган Батавeљић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0001-7396-0705*

*Прегледни научни рад
УДК: 341.231.14(497.11)
DOI: 10.46793/UPSSXII.107B*

НЕПОШТОВАЊЕ ЉУДСКИХ ПРАВА У СВЕТУ – ПОСЕБАН ОСВРТ НА КОСОВО И МЕТОХИЈУ *

Резиме

Аутор у раду, пре свега, покушава да даје једно опште-прихваћену дефиницију људских и грађанских права, као и најприхватљивију класификацију. Он указује да су ова права граница коју држава не сме да прекорачи, тј. она су брана од апсолутне, неодговорне и неограничене власти. Због тога се људска и грађанска права гарантују највишим општим правним актима – декларацијама, конвенцијама и уставима. У раду се, посебно, наглашава чињеница да је право, уопште, а међународно право посебно, данас на врхунцу свог развоја. Нажалост, сведоци смо свакодневног кршења људских и грађанских права у целом свету, а посебно на Косову и Метохији према неалбанском становништву. Наравно, ограничавање одређених права, тзв. "релативних" је могуће, али само у случајевима који су предвиђени уставом и законима једне земље. За ограничавање других права, тзв. "апсолутних", није могуће – на пример, право на људско достојанство, право на психички и физички интегритет и слично. Аутор је навео примере очигледног кршења људских права – бомбардовање СР Југославије, пандемија изазвана вирусом COVID-19, спровођење геноцида у Другом светском рату и друго. У раду је указано и на актуелну ситуацију у Босни и Херцеговини – забрана негирања геноцида у Сребреници. То представља кршење основног људског права на слободу мишљења и изражавања. Коначно, живимо у свету дуплих стандарда, које примењују светски моћници и велике силе. Ту се, посебно, мисли на данашњи положај српског становништва на Косову и Метохији. Додуше, кршење основних права неалбанског становништва у јужној српској покрајини

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета и објављен је на енглеском језику у часопису International Journal for Quality Research, вол. 19, бр. 2/2024.

се врши више деценија уназад (боље рећи, читав један век), али је данас оно доживело своју кулминацију пред очима целог "демократског" света.,

Кључне речи: људска и грађанска права, Република Србија, Косово и Метохија, пандемија, геноцид, НАТО агресија, Босна и Херцеговина, устав.

1. Увод

Људска и грађанска права и слободе се стичу самим рођењем и у њима може да ужива свако људско биће, независно од воље државне власти. Ова права су различита по свом карактеру и садржају њихових гаранција и она су, због свог значаја, гарантована уставом, као највишим општим правним актом једне земље, јер се њима утврђује правни положај појединца према органима власти. Отуда, људска права и слободе представљају границу, коју државна власт не сме да прекорачи (треба нагласити да то важи за државу која је организована на демократским начелима), тј. она представљају брану од апсолутне и неодговорне, ничим ограничене власти. Управо, због тога, она се прописују самим уставом и, као таква, представљају инструмент ограничавања државне власти, тј. један домен резервисан за сваког појединца у који држава не сме да интервенише. Наиме, уколико држава тежи да интервенише у свим областима друштвеног живота, тј. ако не допушта своје ограничавање, онда она није демократска, него је тоталитарна.

Људска и грађанска права и слободе су, као таква, незаобилазни чинилац који одређује вредност једног устава и политичку снагу. Неспорно је да држава и власт морају да постоје, јер бисмо, у противном, имали анархију. За државу и власт се често каже да су они "неопходно зло", па их због тога треба што више ограничити, с обзиром да власт у себи носи сталну опасност да се преобрати у своју супротност, јер су носиоци власти склони, често пута, да је злоупотребе. Када говоримо о овој, изузетно значајној проблематици, треба рећи да у политичкој и правној филозофији разликујемо, у суштини, две концепције о слободама и правима човека и грађанина. То су теорија о природним правима и позитивистичка концепција. По првој, природно-правној концепцији, човек добија своја права самим рођењем, а по другој, човек добија слободу путем права и путем државе. Људска права су битан део људске природе, која се не би могла замислити без њих. Сви људи имају једнака права и слободе и сви су дужни да поштују људска права сваког појединца.¹ Оно што треба посебно нагласити, јесте да је основно обележје уставне концепције слобода и права човека и грађанина, чињеница да они имају уставну вредност и да се остварују на основу самог устава. Међутим, начин њиховог остваривања је у надлежности одређених закона.

¹ Гајин, С., *Људска права – правно – систематски оквир*, Београд, 2012, стр. 16.

Људска права се не могу одузети ни преносити, али власт их у мањој или већој мери може признати и у одређеним случајевима ограничити. Сам термин "људска права" је новијег датума, и замена је за термин "права човека"². Највећа захвалност за увођење термина права човека припада Елеонори Рузвелт, која је захтевала да се замени термин "права човека", термином "људска права", јер су људска права универзална категорија и не односе се само на мушкарце, већ се односе и на жене и децу.

Људска права се у правној литератури обично одређују као скуп права и слобода која припадају свим људима. У најопштијем смислу људска права подразумевају она права која припадају сваком појединцу, због тога што је он људско биће, независно од законских аката. Постоје бројне дефиниције људских права. Ради бољег објашњења даћемо осврт на неке од највише цитираних дефиниција, које су се усталиле у досадашњој теорији људских права и које се сматрају општеприхваћеним.³ Под људским правима сматрају се зајамчена права појединца на заштиту од државе, права која му припадају на темељу његовог постојања као човека, права која у сваком случају остају одржива и држава их не може ограничавати. Овде се на људска права гледа као на одређену урођену карактеристику човека као субјекта права, и као на одбрамбени механизам од стране самовоље државе. Међутим, сведоци смо да, поред свих заговарања универзалности и једнакости у појединим деловима света, људска права нису на завидном нивоу и да се степен људских права од државе до државе разликује, што сматрамо великим хендикепом целокупног система међународних људских права.

Класична уставно-правна теорија, дефинише људска права као права која човек поседује независно од државне власти. Према овом схватању, људска права су установљена с циљем ограничења државне власти, као један од механизма њене контроле. Сходно томе, државна власт не може бити демократска уколико не поштује и не штити људска права и основне слободе, јер, поред принципа уставности, људска права представљају брану самовољи државне власти. Овакво поимање људских права од посебног је значаја, јер се људска права посматрају као карактеристика човека независна од државне власти, и као таква она бивају контролни механизам државне власти.⁴

Традиционално политичко схватање људских права сагледава та права као спонтани продукт политичког система који се заснива на политичком консензусу, а тај консензус се, по претпоставци, заснива на схватању

² Термин „права човека” први пут се употребљава у XIX веку, а то чини Вилијам Лојд Гарисон (William Lloyd Garrison) у новинама „Ослободилац” из 1831. године.

³ Куртовић, Р. *Историјски развој људских права са посебним освртом на људска права у Риму*, Правне теме, год. 3, бр. 5/2018, стр. 219.

⁴ Милићевић, Р., *Основна људска права као европска вредност*, Зборник радова: Европски стандарди у Србији - Применом европских стандарда до регионалног развоја Србије, Београд, 2011, стр. 42.

најважнијих заједничких потреба и начина за њихово задовољавање који претежно конституишу политичку заједницу. По овом схватању, политичка заједница (држава) дефинише људска права, она из ње проистичу, у њој су и путем ње искључиво гарантована.⁵

2. Појам ограничења људских слобода и права

Свака држава тежи нормалном функционисању њеног државно-правног поретка. Наиме, то је за државу веома значајно, јер такав поредак чини ефикасним и омогућава владавину права што, нажалост, није увек случај, јер се у сваком поретку наизменично смењују периоди стабилности и нестабилности. Међутим, чињеница је да само нормално функционисање државно-правног поретка, може да омогући остваривање права, тако да држава, у својим највишим општим правним актима предвиђа одређене ситуације у којима може да дође до одређеног ограничења уставних права и слобода, тј до нарушавања остваривања права. У таквим, ванредним околностима, у интересу је заједнице да грађани буду ограничени у уживању својих уставом зајемчених права и основних слобода. Међутим, то може да буде оправдано само у случају природних катастрофа, ратног или ванредног стања, неких других неочекиваних опасности и слично, али је битно нагласити да се у таквим ситуацијама морају поштовати одређене границе и да та "изванредна" овлашћења морају да буду контролисана и надзирана од стране независне власти.

Наиме, људска права и основне слободе се могу законом ограничити, само под условом ако је то уставом дозвољено. Наравно, то се може учинити једино у сврхе које допушта сам устав и у оном обиму који је нужан и неопходан, јер таква ограничења не смеју да задиру у суштину зајемченог права. Посебна одговорност је на државним органима, који морају да воде рачуна о самој природи и обиму ограничења, као и о важности сврхе за коју се то ограничење врши. Наравно, постављање граница основних права, мора да буде сразмерно потребама стања државне нужде. То значи да су одређене мере одступања од уставом загарантованих људских и мањинских права, допуштене само у обиму у коме је то неопходно. Међутим, овде посебно треба нагласити да таква ограничења уставних права и слобода, нису дозвољена у односу на један број основних права. То су она права која су, на најнепосреднији начин, повезана са личношћу сваког човека, у која спадају: људско достојанство, право на живот, неповредивост психичког и физичког интегритета и друга права. Сва ова права морају изричито да буду наведена и таксативно набројана.

Када је реч о савременим уставима, треба већи да већи број њих предвиђа суспендовање или привремено укидање основних права у ванредним околностима, тј. у стању државне нужде. Одредбе о суспензији ових права се,

⁵ О овоме видети шире: Јовановић, С., *О држави*, Сабрана дела Слободана Јовановића, Београд, 1990, стр. 123.

најчешће, налазе у оном делу устава у којем се дозвољава могућност увођења ванредног стања у држави. Таква одступања дозвољавају и међународни документи, као што је, на пример, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године. Она дозвољава одступање од уставних права и основних слобода за време рата или друге јавне опасности, с тим што треба нагласити да неки уставни европских држава не дозвољавају смањивање важења основних права, чак ни у случају државне нужде, које настаје у случају ванредног стања, стања непосредне ратне опасности, опсадног или ратног стања. Наиме, они допуштају само њихово делимично обустављање и, притом, поименично наводе та основна права.

Према томе, када говоримо о ограничавању одређених људских права, треба рећи да оно мора да буде у складу са међународним стандардима, тј. може да буде потпуно легитимно и легално, само ако се поступа сагласно утврђеним процедурама и уз поштовање прописа. Наравно, треба нагласити да то ограничавање може да дође само као последња мера одбране друштва од одређене опасности, тј. када све друге мере не уроде плодом, што значи да се тек тада може приступити одступању од одређених слобода и права, због неког вишег интереса. Наравно, треба нагласити да и у таквим, најекстремнијим ситуацијама, може доћи до ограничавања само одређених, тзв. "релативних" права, али не и тзв. "апсолутних" права.

3. Ограничење људских права у свету и код нас

Када је реч о ограничавању људских права, треба рећи да, како највиши међународни документи, тако и национална законодавства већине савремених демократских земаља, предвиђају ограничавање једне од најзначајнијих основних слобода – слободе мирног окупљања. Ова слобода спада у групу политичких права и слобода и она се може ограничити само ако је то прописано законом и ако је то неопходно у једном демократском друштву. Такође, и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (члан 15.) прописује да је могуће увођење и строжијих ограничења у случају ратног стања или избијања неке друге опасности, која прети самом опстанку нације. Наравно, као што смо већ напред навели, и у овим случајевима се могу увести само ограничења "релативних" права, а ни у ком случају "апсолутних" права. Свака држава мора да поштује, потпуно и безусловно, ову другу групу права (не сме да одступи од њих) у коју спадају право на живот, забрана мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, право на забрану ропства и принудног рада и слично. Имајући у виду значај, с једне стране поштовања и остваривања загарантованих људских права, али с друге стране, њиховог свакодневног кршења (у свету и код нас), 2020. године је одржан седми годишњи скуп Регионалног форума о владавини права за Југоисточну Европу. Овом скупу је присуствовао велики број представника

међународних врховних и уставних судова, директора правосудних академија, представника невладиних организација и бројних истакнутих правника.

Овде ћемо навести, пре свега, једно од најосновнијих људских права – право на слободу кретања, које се веома често крши уз одређена образложења, а често и без икаквих законских основа. Пошто смо споменули 2020. годину, прилика је да, само у најосновнијим цртама, укажемо на очигледно кршење наведеног права на слободу кретања током трајања пандемије изазване вирусом *COVID-19*. У Републици Србији је ванредно стање уведено 15. марта, а укинута 6. маја 2020. године. С обзиром да је у том периоду случај обољевања од овог вируса забележен у преко 150 земаља света, бројне земље су слепо слушале Светску здравствену организацију и спроводиле мере које су препоручивали њени представници⁶. Ту мислимо, пре свега, на тзв. "закључавање", онемогућавање кретања становништва и њиховог окупљања, што је довело до затварања школа, факултета, фабрика и, безмало, престанка сваког привредног и друштвеног живота. Што је најгоре, ове мере нису довеле до жељеног резултата, а посебно је опасна чињеница што се у све то уплела политика.

С једне стране, сви су очекивали проналазак вакцине, која би спречила даље ширење пандемије, али је, с друге стране дошло до поделе на Исток и Запад, тако да представници највиших политичких институција САД, Канаде и њихових западних савезника, различитим мерама су забрањивали вакцинисање кинеским и руским вакцинама⁷. Данас се, увелико, прича о томе да су, управо, њихове вакцине, пре свега, *Pfizer-BioNTech* и *AstraZeneca*, произвеле контра-ефекте и да су се многи пацијенти разбољевали по неколико пута, а забележен је и велики број смртних случајева. Наравно, ту је кршење права на здравље и слободу одлучивања, с обзиром да се прибегавало бројним уценама и дискриминацијама према оним грађанима који нису хтели да прихвате ову принудну имунизацију, сматрајући да се, на тај начин, врше медицински експерименти над њима. У неке од мера овог уцењивања спадају, на пример, забрана путовања, забрана одласка на радно место уз могућност губитка истог, забрана кретања и изласка из породичног стана или куће и слично.

Колико је у овој ситуацији било несагласности између струке и политике, говори податак да је Европски суд за људска права у Стразбуру заступао мишљење да обавезна вакцинација не крши приватни и породични живот, јер се људска права "не остварују у неком егзистенцијалном вакуму, него у уређеном друштву". Тако је одлучио и Уставни суд Србије својим Решењем

⁶ Наравно, постојао је и одређен број земаља које, уопште, нису прихватале ове мере, међу којима је предњачила Белорусија, док су неке афричке земље, на челу са својим председницима, доказале одређене неправилности самог тестирања (боље рећи, преваре). Међутим, у року од само неколико дана, председници тих земаља (на пример, Танзаније и других) су, под неразјашњеним околностима, настрадали.

⁷ Видети шире: Asanger, M., Bataveljić, D., *Corona - impfdesaster versus impfparadies: eine kritische analyse über die produktion, verteilung und impfaktionen der corona-vakzine*, Зборник радова: Covid-19: изазови и последице, Том I, , Брчко Дистрикт, 2021.

(*IUz-48/2016*), заузимањем становишта да обавезност имунизације против одређених болести утврђених законом, није у супротности са Уставом. Међутим, овде треба навести чињеницу да је тзв. вакцинална дужност (обавезна вакцинација) најригидније решење и да би за њено увођење морале да се промене уставне одредбе о "неповредивости психичког и физичког интегритета"⁸, као и о "неприкосновености људског достојанства"⁹.

Напред наведене принудне мере су оставиле велике последице, а бројни синдикати су се укључили у акцију заштите својих чланова, јер су многи радници изгубили свој посао због принудне вакцинације. Зато су подигнуте бројне тужбе за глобалне злочине против човечности, а огроман број адвоката (више од 1.000 њих) и преко 10.000 медицинских стручњака, предвођени Немцем Рајнером Фуелмихом¹⁰, покренули су највећу тужбу у историји, под називом "Нирнберг 2" против Светске здравствене организације (*WHO*), Светског економског форума (*WEF*), Међународног монетарног фонда (*IMF*) и организације *BlackRock*. Они су их оптужили да су се договарали са владама широм света, како би покренули пандемију коју су годинама планирали, а затим намерно стварали масовну панику лажним изјавама.

Фуелмих и његове колеге адвокати, заједно са медицинским стручњацима су, у свим овим процесима учествовали заједно са Робертом Ф. Кенедијем Јуниором, који је добио случај против свих фармацеутских лобиста, пресудом Врховног суда САД-а, који је потврдио да је направљена непоправљива штета проузрокована ковидовим *mRNA* генским терапијама. То је коначна пресуда, јер против највишег суда нема даљих правних лекова (жалби). Кенеди је навео да је то могуће само захваљујући међународној сарадњи великог броја правника и научника, који су доказали да је над становништвом извршена злоупотреба генетског инжењеринга и да су повређене одредбе члана 7. Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

4. Људска права у кризним временима

У уводном делу смо навели да су основна људска права и слободе загарантована, како домаћим правним актима, тако и међународним правним нормама. Посебно је значајно да се ова права и слободе поштују, штите и остварују у условима криза, ванредним околностима изазваним природним катастрофама, елементарним непогодама, ратним дејствима и слично. Неспорна је чињеница да је међународно право данас доживело врхунац у свом развоју, с једне стране, али да се никада више није кршило. Као почетак

⁸ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 25. ст. 1.

⁹ Исто, чл. 23. ст. 1.

¹⁰ Треба рећи да је др Рајнер Фуелмих немачко-амерички адвокат, који је добио вишемилеонеске парнице против преваре Deutsche Bank и Volkswagena за превару Dieselgate, а један је од оснивача „Немачке крунске анкетне комисије“.

урушавања међународног права или, боље рећи, његовог константног кршења, могу се навести бомбардовање Савезне Републике Југославије 1999. године и Рат у Ираку (2003-2011).

Када је реч о противправном бомбардовању СРЈ 1999. године, указаћемо да је бивши немачки канцелар Герхард Шредер признао у марту 2014. године, да је напад НАТО алијансе на СР Југославију 1999. године, као независну и суверену државу, представљао очигледно кршење међународног права, а да је он, као бивши високи функционер, такође одговоран за то. "Тамо смо ми послали наше авионе... на Србију и заједно са НАТО снагама бомбардовали једну суверену државу, а да притом није постојала одлука Савета безбедности УН...", рекао је Шредер¹¹. Коначно су и представници ове Алијансе, по први пут, признали да је СР Југославија 1999. године бомбардована нелегално, без одобрења Савета безбедности УН. Ово признање је НАТО изнео у саопштењу у коме, тачку по тачку, одговара на ставове Русије изнете око украјинске кризе и поређења Крима с Косовом. "НАТО операција савезничких снага је покренута упркос недостатку одобрења Савета безбедности, да би се спречиле масовне и сталне повреде људских права и убијање цивила" – стоји, између осталог, у саопштењу које је објављено на сајту НАТО-а¹².

"Овде треба указати на чињеницу да Повеља Уједињених нација забрањује употребу силе у односима држава¹³. Наиме, сагласно ст. 4. чл. 2. ове Повеље, све чланице су дужне да се уздрже у међународним односима од претње или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности сваке државе или на било који други начин несагласан са циљевима УН. Повеља дозвољава само два изузетка - право на индивидуалну или колективну самоодбрану у случају оружаног напада против члана УН или уз одлуку Савета безбедности о примени оружане мера, на основу чл. 42. Повеље. У случају бомбардовања СРЈ од стране НАТО, не ради се ни о индивидуалној, односно колективној самоодбрани, нити је постојала одлука Савета безбедности. Неспорно је да бомбардовање представља кршење међународног права, јер приликом ове агресије од стране оних који су починили ратни злочин према становништву бомбардованих територија, нису бомбардовани само војни објекти, него је то веома често био случај са индустријским постројењима, саобраћајном инфраструктуром (путеви и мостови), цивилним превозним

¹¹ Политика ONLINE, *Шредер упоредио Крим са бомбардовањем СРЈ 1999*, <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Sreder-uporedio-Krim-sa-bombardovanjem-SRJ-1999.sr.html>, посећено: 11.4.2023.

¹² Вечерње новости ONLINE, *НАТО признао: Била је агресија! Србија бомбардована нелегално, без одобрења СБ УН*, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:487250-Bila-je-agresija-Srbija-bombardovana-nelegalno-bez-odobrenja-SB-UN>, посећено: 12.4.2023.

¹³ Закон о Повељи Уједињених нација, Сл. лист ДФЈ, бр. 69/45.

средствима (возови, аутобуси, приватни аутомобили и слично), као и информативним кућама, школама и болницама"¹⁴.

Такође, пре две деценије, САД са својим савезницима (Великом Британијом, Аустралијом и Пољском), започеле су инвазију на Ирак, а основни разлог је био наводно постојање оружја за масовно уништење, које никада није пронађено. Међутим, на Ирак је бачено, према америчким војним статистикама, око 30.000 бомби и других пројектила, што је довело до уништавања великог дела инфраструктуре и још трагичније, до огромног броја жртава. Посебно је жалосна чињеница да, до дана данашњег, тај број није ни приближно утврђен, па се праве некакве пројекције између 200.000 и 1.000.000 људи!? Чињеница је да је овај рат заснован на лажима, што данас нико и не оспорава, чак ни сами представници наведене ратне коалиције предвођене САД-ом. Напад на Ирак је био, првенствено, употреба силе у супротности са међународним правом и представљала је кршење Статута Уједињених нација. О томе је говорио велики број научника и професора кривичног и међународног права. Један од њих је и познати стручњак за ову област права из СР Немачке, Кај Амбос, који је у више наврата нагласио да инвазија на Ирак није заснована на Резолуцији Савета безбедности Уједињених нација. Такође, да би се оправдала употреба силе од стране НАТО алијансе, потребно је поштовање одредаба чл. 51. Повеље УН¹⁵ и одредаба чл. 5. Северно-атлантског споразума, којим је основан НАТО пакт 1949. године у Вашингтону¹⁶. Међутим, очигледно, у овом случају тога није било, па је чак и сам Генерални секретар УН-а, Кофи Анан, описао рат у Ираку као кршење међународног права, док је СР Немачка одбила да учествује у рату¹⁷. Такође, САД су навеле два основна разлога за своју војну операцију, која је довела до смене режима у Ираку: претњу коју представља ирачко оружје за масовно уништење и везе Саада Хусеина са Ал-Каидом, али ништа од тога није било тачно. Наиме, након инвазије у Ираку није

¹⁴ Батављевић, Д., Галић, Б., *НАТО бомбардовање СРЈ и његов утицај на кршење еколошких права грађана Републике Србије*, Правни живот, књ. 571, бр. 9/2014, стр. 433.

¹⁵ Према одредбама овог члана, оружане акције се могу предузети само у случају заштите "урођеног права на индивидуалну или колективну самоодбрану у случају оружаног напада против члана Уједињених нација, док Савет безбедности не предузме мере потребне за очување међународног мира и безбедности".

¹⁶ Стране потписнице су се, у складу са одредбама чл. 51. Повеље Уједињених нација, сагласиле да ће се само оружани напад на једног или више њих у Европи или Северној Америци, сматрати нападом на све њих и сходно томе, сагласне су да, ако дође до таквог оружаног напада, свака од њих ће помоћи страни или странама које су тако нападнуте, тако што ће одмах, појединачно или договору са другим странама, предузети радње које сматра неопходним, укључујући употребу оружане силе.

¹⁷ Не треба изгубити из вида да је СР Немачка, као чланица НАТО-а, обезбедила базе и дозволила право прелета за инвазионе трупе, тако да је по оправданом мишљењу Амбоса, она ипак "помагала у акту који је прекршио међународно право". Доступно на: <https://www.dw.com/bs/rat-u-iraku-kr%20C5%A1enje-me%20C4%91unarodnog-prava-nakon-la%20C5%BEi-sad/a-64984635>, посећено: 5.4.2023.

пронађено такво оружје, а лажним су се показали и докази да је ирачки председник био повезан терористичким актима против САД-а¹⁸.

Када говоримо о кршењу међународног права, треба рећи да је оно настављено све до данашњих дана, како у региону, тако и широм света. Тако је исто и са кршењем бројних основних људских права, као што је, на пример, слобода мишљења и изражавања. Ова слобода се гарантује највишим општим правним актима сваке демократске земље, тј. уставима и они су, као основни (најапстрактнији) закони, увек по својој правној снази виши у односу на све друге законе, који морају да буду у сагласности са њима. Тако, Устав Републике Србије¹⁹, као и Устави Републике Српске²⁰, Федерације БиХ²¹ и Босне и Херцеговине²², гарантују слободу мишљења и изражавања, као слободу да се говором, писањем, сликом или на било који други начин траже, примају и шире обавештења и идеје. Ова право на слободу мишљења и изражавања спада у основна људска права и она се могу само изузетно законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља, морала, демократског друштва и националне безбедности државе. Међутим, из текста који следи, можемо лако закључити да је то право ограничено у Босни и Херцеговини, иако ниједан од наведених разлога за то не постоји. Наиме, Високи представник за Босну и Херцеговину, као међународни представник Организације уједињених нација (*OHR - Office of the High Representative*), Валентин Инцко је, при самом крају свог мандата и одласка са ове функције, донео Одлуку којом је наметнуо допуне у Казненом закону Босне и

¹⁸ Државни секретар САД-а, Колин Пауел, у свом говору у УН-у 5.2.2003. године, изнео "бројне доказе" да у Ираку постоји биолошко оружје за масовно уништење и да Багдад ради на атомским бомбама, да би само после две године, овај свој говор назвао "срамном мрљом", рекавши да је он тај који је у име САД-а "изнео свету лажне информације и то ће увек остати део његовог живота". Да ли је ико због овога одговарао?

¹⁹ Устав Републике Србије, Сл. гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021, чл. 46. ст. 1.

²⁰ Устав Републике Српске, Сл. гласник Републике Српске, бр. 21/92 – пречишћени текст, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05, чл. 25.

²¹ Устав Федерације Босне и Херцеговине, Сл. новине ФБиХ, бр. 1/1994, 1/1994 - Амандман I, 13/1997 - Амандмани II-XXIV, 13/1997 - Амандмани XXV и XXVI, 16/2002 - Амандмани XXVII-LIV, 22/2002 - Амандмани LVI-LXIII, 52/2002 - Амандмани LXIV-LXXXVII, 60/2002 - испр. Амандмана LXXXI, 18/2003 - Амандман LXXXVIII, 63/2003 - Амандмани LXXXIX-XCIV, 9/2004 - Амандмани XCV-CII, 32/2007 - испр., 20/2004 - Амандмани CIII и CIV, 33/2004 - Амандман CV, 71/2005 - Амандмани CVI-CVIII, 72/2005 - Амандман CVI, 88/2008 - Амандман CIX и 79/2022 - Амандмани CX-CXXX, чл. 2. тач. 1и).

²² Устав Босне и Херцеговине, Анекс IV Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и Сл. гласник БиХ, бр. 25/2009 - Амандман I, чл. 3. тач. х.

Херцеговине, којима се забрањује и кажњава негирање геноцида, а казна за ово негирање се креће од три месеца до пет година затвора.

Међутим, треба рећи, најпре, да је, према Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида, геноцид дефинисан као међународни злочин намерног, потпуног или делимичног уништавања националних, етничких, расних и религијских група²³ (ова Конвенција је усвојена и отворена за потписивања и ратификацију или приступање резолуцијом Генералне скупштине 260 А(III) од 9. децембра 1948. године, а ступила је на снагу 12. јануара 1951. године). Полазећи од ове дефиниције, до сада је утврђено неколико стварних геноцида, као што су холокауст, који је у Другом светском рату од стране фашистичке Немачке довео до страдања око 6.000.000 Јевреја, страдање Срба у Независној Држави Хрватској за време Другог светског рада, када је протерано око 300.000 Срба, најмање 200.000 присилно покатоличено²⁴, док је у Јасеновцу, као једном од најмонструознијих логора, систематски убијено између 300.000 и 500.000 Срба²⁵ (погром Срба је у овом логору вршен од стране усташа од 1941. до 1945. године)²⁶. Као типични примери за геноцид наводе се Хирошима и Нагасаки, који су бомбардовани нуклеарним бомбама од стране САД-а (заједно са Великом Британијом и Канадом), 6. и 9. августа 1945. године, када је смртно страдало између 130.000 и 230.000 углавном цивила, а последице се осећају и дан-данас по здравље људи због зрачења. Такође, као класичан пример геноцида, може се навести геноцид у Руанди, током грађанског рата, када је у периоду од априла до јуна 1994. године, убијено између 800.000 до 1.000.000 људи.

Према томе, из наведеног се види да је постојала очигледна намера једне стране да се у потпуности (или делимично), масовним злочинима, убиствима, протеривањем, покрштавањем и слично, уништи један народ или етничка група, а као "резултат" таквих злочина против човечности су стотине хиљада, односно милиони недужно страдалих цивила. Оно што је посебно битно нагласити, јесте чињеница да су се ови злочини вршили континуирано, у једном дужем временском периоду (неколико година или, бар, неколико месеци). Током рата у Босни и Херцеговини од 1992. до 1995. године је, неспорно, било злочина од стране свих зараћених народа (Срба, Хрвата и Бошњака), али није било геноцида, како су то тврдили представници бошњачког народа, САД-а и њених западних савезника, што је утврђено и

²³ Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида, Сл. лист СФРЈ, бр. 14/75, чл. II.

²⁴ Pawlowski, S.K., *Hitler's New Disorder: The Second World War in Yugoslavia*, Columbia University Press, New York, 2008, стр. 34.

²⁵ Yeomans, R., *Cults of Death and Fantasies of Annihilation: The Croatian Ustasha Movement in Power, 1941–45*, Central Europe, no. 3/2005, стр. 18.

²⁶ Систематско истребљивање Срба у Јасеновцу је вршено на територији квинслишке тзв. НДХ, извођено је путем егзекуције, кроз мучења, масовна убиства и оно што је посебно битно нагласити, јесте чињеница да је у оквиру њега постојао, као једини дечији логор у свету, у коме је страдало 20.000 именом и презименом недужне српске деце.

пресудама Међународног кривичног суда за бившу Југославију (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia - ICTY*) и Међународног суда правде (*International Court of Justice - ICJ*)²⁷. Међутим, српска страна се окривљује и осуђује за ратна дејства током јула 1995. године у региону Сребренице (значи, ова дејства су трајала неколико дана, чак ни један цео месец). Ова дејства су окарактерисана као велики масакр, у коме је према неким изворима, од 13. до 17. јула, страдало између 7.000 и 8.000 људи, док је према другим налазима, тај број износио упола мање, између 3.000 и 4.000 људи. Тачан број никада није утврђен и зависио је само од тога ко је прикупљао ове податке као "доказни материјал" за квалификовање ових страдања као геноцид. Оно што је битно нагласити, јесте да се, у највећем броју налаза наводи да је ексхумацијом жртава утврђено 2.028 убијених мушкараца и младића (не жена и деце), с тим што се, у неким налазима вештака, овај број дуплира (сматра се да није коначан).

Неспорна је чињеница да у кризним временима, а посебно ратним сукобима, долази до вршења одређених кривичних дела, кршења људских права (у већем или мањем обиму), убистава и рањавања војног особља и цивилног становништва, рушења и уништавања инфраструктуре, непотребних разарања и слично. Често се дешава да у таквим дешавањима дође и до вршења одређених тежих кривичних дела, употребе забрањене муниције, злочина против човечности (ратних злочина и геноцида) и слично. Међутим, ту је посебно значајно свим тим противзаконитим активностима дати одговарајући карактер и сместити их у групу кривичних дела где заиста спадају. Таква је ситуација и са напред наведеним случајем геноцида у Сребреници и забраном његовог негирања. Ту су мишљења доста подељена и иду од једне крајности до друге – од изјава да у сребреничкој регији за време скоро четворогодишњег рата, није било геноцида (нико не спори да је било великих људских страдања, како војника, тако и цивила и то је недопустиво, јер се људски животи не могу надокнадити), до бројних мишљења да у тим страдањима има елемената геноцида.

Тако, израелски историчар и председник Независне међународне комисије за истраживање страдања свих народа у сребреничкој регији у периоду 1992-1995, професор Гидео Грајф, рекао је током јуна 2021. године, да се у Сребреници није догодио геноцид и да број бошњачких жртава око 3.700. Притом је навео да је ова Комисија дошла до два главна закључка – један се тиче дефиниције геноцида, а други броја жртава. У свом извештају, чланови Комисије су навели да су им у раду помагали истакнути стручњаци, који су утврдили и израчунали тачан број жртава. Наравно, свака смрт је трагедија (посебно, недужног цивилног становништва), ужасна је и тога свако мора да буде свестан, али је врло битно и дати потпуну истину. Професор Грајф је у бројним интервјуима нагласио, а у Извештају потписао, да имајући у виду саму дефиницију и оквир овог злочина, није реч о геноциду и да ће он то "поновити

²⁷ Седиште оба ова суда је у Хагу.

стотину хиљаду пута"²⁸. Он се, у свом изјашњавању, посебно позвао на значење самог појма "геноцид", наводећи да је то термин, који је 1945. године, увео историчар јеврејско-пољског порекла Рафаел Лемкин. По тој дефиницији, један злочин се може квалификовати као геноцид, само ако "постоји намера једне групе да потпуно уништи други народ"²⁹.

Међутим, потпуно је супротна ситуација у Независној Држави Хрватској, која је имала неколико десетина логора, од којих су најпознатији и најсуровији: Јасеновац, Стара Градишка, Јадовно, Јастебарско, Лепоглава, Госпић и многи други, од којих су неки били формиран, искључиво за сабирање и уништавање српске деце (укупно их је убијено око 20.000 именом и презименом). Према томе, постојао је план да се трећина Срба у НДХ убије, трећина протера, а трећина покрсти, тј. да промени веру из православне у католичку. То се, уопште, није крило од јавности, а главни идеолог свега тога је био загревачки надбискуп и кардинал Алојзије Степинац, који је о томе јавно говорио и заједно са поглавником Павелићем и њиховим сарадницима спроводио у дело³⁰. Анте Павелић, који је учествовао у убиству краља Александра Карађорђевића 1934. године у Марсељу је, после завршетка Другог светског рата, заједно са бројним сарадницима који су спроводили четворогодишњи геноцид у НДХ, уз свесрдну помоћ тадашњег папе Пија XII, римокатоличке цркве и целог Ватикана, тзв. "пацовским каналима", пребачени су у друге прекоокеанске земље (пре свега, Аргентину, Уругвај, САД, Аустралију, као и у неке европске земље) на безбедно место, где су наставили са својим антијугословенским, пре свега, антисрпским активностима.

5. Непоштовање људских права на Косову и Метохији

Пре него што се упустимо у дубљу анализу вишевековног кршења основних људских права неалбанског становништва на Косову и Метохији,

²⁸ Грајф: У сребреници није било геноцида, број жртава 3.714, доступно на: https://rtv.rs/sr_lat/region/grajf-u-srebrenici-nije-bilo-genocida-broj-zrtava-3.714_1248754.html, посећено: 15.4.2023. године.

²⁹ Тако, на пример, у Крагујевцу је 21. октобра 1941. године стрељано око 3.000 цивила, међу којима је било и 26 жена, 287 крагујевачких ученика и младића средњошколског узраста и деце старости између 11 и 15 година. Чак ни ово није окарактерисано (нити је ико то тражио) као геноцид, јер се овде радило о одмазди за 10 убијених и 26 рањених немачких војника после сукоба са партизанима и четницима. Међутим, за Јасеновац се то не може рећи, јер је тамо било предвиђено систематско уништавање српског народа.

³⁰ Нажалост, он за то није одговарао, већ је после рата, иако оптужен за ратне злочине и сарадњу са фашистима, 1946. године осуђен на 16 година затвора, али је после унутрашњег и међународног притиска (!?), пуштен из затвора у Лепоглави у кућни притвор. Још га је тадашњи папа Пије XII, наградио именовањем за кардинала, док га је папа Јован Павле II 1998. године прогласио за мученика и предложио да буде проглашен за свеца.

указаћемо само на једну неспорну чињеницу коју, нажалост, данас многе земље у свету (пре свега, САД са својим западним савезницима и чланицама НАТО-а) оспоравају. Наиме, према турском катастарском попису из 1455. године³¹ (позната је чињеница да су Турци, током својих освајања, били веома прецизни, водили су одговарајуће књиге и све се чувају у њиховим архивима у Истанбулу) на Косову и Метохији је 66 година после Косовске битке (1455.), било 98% Срба, 1% Албанаца и 1% осталих. Овај проценат се стално мењао на штету српског становништва, а у корист Албанаца и осталих. Тако је, за нешто више од три века, ова демографска слика знатно промењена, тако да је 1871. године на овим просторима живело 64% Срба, 32% Албанаца и 4% осталих, да би после равно 100 година ситуација била још гора. Наиме, према попису из 1971. године, број Срба је спао на 21%, 1981. на 15%, а 1991. године на само 11%, да би те исте године, број Албанаца износио 82%, а осталих 7%. Под невиђеним притисцима, свакодневним кршењем основних људских права, убијањима цивилног становништва (чак и недужне деце и младића), отимањем имовине, паљењем неколико стотина средњовековних цркава и манастира, рушењем православних споменика на гробљима и уништавањем свега што је српско, а све под окриљем и благословом великих сила предвођених САД-ом, овај број се, при сваком попису, драстично смањивао, тако да је 2000. године на Косову и Метохији живело 7% Срба, а 87% Албанаца. Настављањем такве политике према српском становништву, дошло је до још већег егзодуса, тако да према неким проценама (тешко је утврдити тачан број, јер се он мења зависно од тога, која институција врши попис становништва), број Срба на Косову и Метохији данас износи мање од 5%.

Континуирано и планирано кршење основних људских права неалбанског становништва на Косову и Метохији (пре свега, Срба), започето је пре једног и по века, прецизније 10. јуна 1878. године, оснивањем тзв. "Призренске лиге" (позната и као "Албанска лига") у Призрену, чији је циљ био борба за албанску аутономију и уједињење свих Албанаца у један албански вилајет. Само три дана после тога, започело је одржавање Берлинског конгреса (13. јуна), који је трајао до 13. јула 1878. године, којим је председавао Ото фон Бизмарк, премијер Пруског краљевства и на коме је Србија добила независност у односу на Отоманску империју. Призренска лига је послала своју делегацију, чији је циљ био да брани и објашњава ставове меморандума ове Лиге, али га је Конгрес игнорисао, док је немачки канцелар Бизмарк делегацији ускратио учешће на заседању, наводећи да албанска нација, уопште, не постоји, односно да су албанске земље третиране као део турске државе и да су Албанци турски грађани.

³¹ Оригинална верзија на турском језику се чува у архиви у Истанбулу, а 1972 године, Институт за Блискоисточне студије у Сарајеву је урадио превод тог пописа под називом "Област Бранковића — опширни катастарски попис из 1455. године" ..

Нажалост, од тада, па све до данашњих дана. претње чланова наведене делегације да се Балканско полуострво неће смирити све док циљеви Призренске (Албанске) лиге не буду остварени, су се обистиниле и реализовале током протеклих 145. година. То је, посебно, било интензивирано током Балканских ратова, Првог и Другог светског рата, а настављено од ослобођења 1945. године, деценијама уз подршку југословенског руководства, на челу са Јосипом Брозом Титом. Ни после његове смрти 1980. године и престанка постојања Савеза комуниста Југославије јануара 1990. године, свакодневни притисци, угрожавање безбедности, достојанства, психичког и физичког интегритета, отимања имовине, уништавања летине, сеча шума и слично, нису престали, а све уз благослов "демократских" држава Европе и света.

Врхунац кризе на Косову и Метохији је започео 22. марта 1998. године, када је дошло до сукоба између оружаних снага СРЈ и паравојне формације Ослободилачке војске Косова (ОВК). НАТО алијанса, предвођена САД-ом, је противно свим правилима међународног права, без одлуке Савета безбедности, кршећи одредбе сопственог Статута, бомбардовала СРЈ од 24. марта до 9. јуна 1999. године, када је потписан тзв. "Кумановски" споразум. Дан касније, тј. 10. јуна, усвојена је Резолуција 1244 Савета безбедности Организације уједињених нација³². Овим актима је наложено повлачење државних снага безбедности (ВЈ и МУП-а) са територије Косова и Метохије, долазак међународних мировних снага (КФОР = *Kosovo Force*) и Привремене административне мисије Уједињених нација (УНМИК), али што је још чудније, и припадника ОВК у покрајину³³. Тиме је настао процес незакоња, насиља и терора над српском заједницом, који траје све до данашњих дана, са тенденцијом сталног појачавања и без најаве њиховог престанка.

Наравно, све се то види од стране оних који то желе да виде, мада је много већи број оних који окрећу главу и затварају очи према свакодневном кршењу људских права неалбанског становништва на Косову и Метохији, пре свега, преосталих Срба који живе у тешким условима, енклавама, често пута ограђеним жицом и "поверени" на чување војницима страних земаља. Тако, *Amnesty International*, као светска организација за заштиту људских права, основана још 1961. године у Лондону, указује већ више деценија на константно кршење основних људских права овом становништву и недостатак правде за жртве таквог терора³⁴. После закључења Кумановског

³² United Nations Security Council, *S/RES/1244 (1999)*, 10 June 1999, доступно на: https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/old_dnn/Res1244ENG.pdf, посећено: 1.4.2023. године.

³³ То значи, да је дошло до њихове "легализације", иако су они били, до тада, паравојна, непризната и терористичка организација.

³⁴ *Сахрањивање прошлости: 10 година некажњавања за отмице и нестанке на Косову*, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/007/2009/sr>, посећено 10.4.2023.

споразума и престанка бомбардовања СРЈ, за заштиту људских права у јужној српској покрајини од јула 1999. до новембра 2008. године је био задужен УНМИК (Мисија Уједињених нација на Косову), чију је улогу од децембра 2008. године преузео ЕУЛЕКС (Мисија Европске уније за владавину права на Косову). Међутим, ове организације не извршавају свој задатак и мисију која им је поверена, тако да је у свом Извештају из 2013. године, Саветодавна комисија за људска права УН на КиМ препоручила УНМИК-у да јавно призна грешке у вези са жалбама породица отетих и убијених, чиме је признато да УНМИК није ваљано обављао истраге отимања и убијања грађана српске заједнице, почев од 1999. године³⁵. Одговорност УНМИК-а је констатована и у Извештају Парламентарне скупштине Савета Европе од 17. децембра 2013. године, јер ништа није учињено да се страдање српског народа спречи и да се пронађу и адекватно казне починиоци небројених отмица и убистава припадника овог напаћеног народа³⁶.

Најзначајнији европски документи гарантују једно од најважнијих људских права – право на живот. Тако, чл. 2. ст. 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, прописује да је ово право заштићено законом и да "нико не може бити намерно лишен слободе, изузев приликом извршења пресуде суда, којом је осуђен за злочин за који је ова казна предвиђена законом". Живот сваког појединца је неприкосновен и ово право спада у апсолутна права, која мора да поштује свака власт. Међутим, на Косову и Метохији се то не поштује, тако да имамо бројна убиства и отмице, које су све до данашњих дана неразјашњене. У Извештају ЕУЛЕКС-а поводом дана несталих особа од априла 2022. године, преко 1.100 припадника српске националности се воде као отети и нестали и за њихову судбину се не зна ништа све до данашњих дана. Што је још горе, нико ништа не предузима на расветљавању ових злочина, нити је ико одговарао за њихово чињење.

Поред тога, Протокол 1 уз наведену Конвенцију, прописује заштиту права на имовину, одредбом да "свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје својине и да нико не може бити лишен своје имовине". Међутим, свакодневно пљачкање и уништавање српске имовине, неоткривањем и некажњавањем починилаца уз лишавањем могућности наплате штете, само даље погоршава положај српске заједнице и њихов опстанак на својим вековним огњиштима³⁷. Процена је да је од завршетка

³⁵ Наиме, и сам УНМИК је признао сопствену одговорност за кршења права на живот и права на приступ правди.

³⁶ Amnesty International, *Наслеђе УНМИК-а на Косову: Неуспех у доношењу правде и обештећењу сродника несталих*, Лондон, 2013, стр. 1–5.

³⁷ Овакви злочини су вршени деценијама уназад, а интензивирани су од 1999. године, посебно напуштањем оружаних снага СРЈ и доласком наводних мировних, међународних снага, чији је основни задатак био да заштите животе, интегритет и имовину српске заједнице на КиМ, да обезбеде владавину права, спроведу истраге,

оружаног сукоба (јун 1999. године), уништено или оштећено око 40.000 кућа и домова припадника српског народа и других неалбанаца³⁸. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, одредбама чл. 6. ст. 1. прописује да "свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама... има право на правичну и јавну расправу у разумном року, пред независним и непристрасним судом..." Међутим, и ово право се стално крши³⁹, као и право на делотворан правни лек, који прописује да "свако коме су повређена права и слободе, има право на делотворан правни лек" за прекршена права, у који спада темељна и ефикасна истрага, ради идентификације и кажњавања оних који су одговорни за тешка кривична дела.

Такође, веома важно право које ужива сваки грађанин, јесте слобода кретања, а споразум о овој слободи између Београда и Приштине је потписан још 2011. године. Међутим, ово право се, очигледно, не поштује и припадници српске заједнице су угрожени у његовом коришћењу. Тако смо сведоци покушаја убистава недужних грађана, а ни припадници косовске специјалне полицијске јединице РОСУ (*A Regional Operations Support Unit of Kosovo Police*), који управо, треба да штите и обезбеде поштовање свих грађана, без обзира на националну припадност, не врше своја овлашћења. Напротив, честим упадима на имања и институције косовских Срба, угрожавају њихов опстанак. Албанци не презају ни од пуцања из ватреног оружја на дечаци који, поводом својих највећих православних празника, одлазе у своје цркве и манастире. На све се то гледа благонаклоно од стране оних који би овакве злочине требало да решавају у најкраћем могућем времену.

6. Закључак

На основу напред наведеног, може се рећи да је списак кршења људских права припадника српске заједнице на Косову и Метохији непрегледан и да је са тим процесом настављено све до данашњих дана. Сувишно је причати о примени дуплих стандарда, с обзиром да међународна заједница предвођена САД-ом и већина чланица Европске уније наставља са давно започетим процесом условљавања преосталог српског становништва у јужној српској покрајини и Републике Србије, као њихове матичне државе. Доста је дугачак списак тих захтева, уз наводно приближавање Европској унији и смиривању

пронађу и казне учиниоце кривичних дела. На жалост, ништа од тога није урађено и нико за невршење својих задатака није одговарао!?

³⁸ Не сме се изгубити из вида чињеница да су косовски судови доследно одбацивали тужбе поднете за накнаду штете.

³⁹ Ђокић, Б., *Кршење људских права на Косову и Метохији (1999-2014): Један случај*, Анали Правног факултета у Београду, год. LXIII, бр. 1/2015, стр. 281-284.

тензија између Београда и Приштине. Све су то биле, слободно можемо рећи, "приче за малу децу", а врхунац је пријем тзв. "Републике Косово" у Савет Европе, крајем априла 2023. године. Томе је претходио пријем Косова у неколико међународних организација, као што су ММФ, Светска банка, Европска банка за обнову и развој, ФИФА, ФИБА, УЕФА и друге спортске организације. Све је то само утабало пут даљем прихватању захтева непризнате државе Косово за осамостаљивање и учлањивање у највише међународне организације, коме је посебно допринео француско-немачки предлог за нормализацију односа између Београда и Приштине из фебруара 2023. године.

*Dragan Bataveljić, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

DISRESPECT OF HUMAN RIGHTS IN THE WORLD - SPECIAL REVIEW ON KOSOVO AND METOHIA

Summary

In this paper the author is striving, before all, to present a generally accepted definition of human and civil rights, as well as their the most acceptable classification. He point to the fact that these rights are the boundaries that no country should overstep that is that they represent a defense from an absolute, irresponsible and unlimited power. Therefore, human and civil rights are guaranteed by highest general and legal acts – declarations, conventions and constitutions. In this paper, the co-authors underline the fact that law in general, particularly international law has reached the peak of its development. Yet, we are the witnesses of global violations of human and civil rights on daily basis, including the violations of the rights of non-Albanian population in Kosovo and Metohija. Indeed, the restrictions of some rights, so called “relative” rights are possible, but only in cases which are permitted by the constitution and other laws of a country. The restrictions of other, so called “absolute” rights are not allowed, such as the right to human dignity, right to physical and mental integrity, etc. The author present the examples of the obvious cases of the violations of these rights – the bombing of Federal Republic of Yugoslavia, the pandemics caused by Covid-19 virus, the genocide crimes during World War II, and others. In this paper, the author also pointed to the current situation in Bosnia and Herzegovina related to passing the law that bans the denial of genocide in Srebrenica. This represents the violation of the basic human right to freedom of thought and speech. Finally, we are living in the world of double standards applied by large powers and authorities. This also includes the double standards in relation to the

current position of Serbian population in Kosovo and Metohija. To be frank, the violation of the basic rights of non-Albanian population in this south Serbian province has been taken place over decades, even a century, reaching its culmination in present days in front of the entire "democratic world".

Key words: *human and civil rights, Republic of Serbia, Kosovo and Metohija, pandemics, genocide, NATO aggression, Bosnia and Herzegovina, constitution.*

Литература

- Amnesty International, *Наслеђе УНМИК-а на Косову: Неуспех у доношењу правде и обештећењу сродника несталих*, Лондон, 2013.
- Asanger, M., Bataveljić, D., *Corona - impfdesaster versus impfparadies: eine kritische analyse über die produktion, verteilung und impfaktionen der corona-vakzine*, Зборник радова: Covid-19: изазови и последице, Том I, Брчко Дистрикт, 2021.
- Батавељић, Д., Галић, Б., *НАТО бомбардовање СРЈ и његов утицај на кршење еколошких права грађана Републике Србије*, Правни живот, књ. 571, бр. 9/2014.
- Вечерње новости ONLINE, *НАТО признао: Била је агресија! Србија бомбардована нелегално, без одобрења СБ УН*, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovnadrustvo/aktuelno.290.html:487250-Bila-je-agresija-Srbija-bombardovana-nelegalno-bez-odobrenja-SB-UN>.
- Гајин, С., *Људска права – правно – систематски оквир*, Београд, 2012.
- Ђокић, Б., *Кршење људских права на Косову и Метохији (1999-2014): Један случај*, *Анали Правног факултета у Београду*, год. LXIII, бр. 1/2015.
- Закон о Повељи Уједињених нација, Сл. лист ДФЈ, бр. 69/45.
- Јовановић, С., *О држави*, Сабрана дела Слободана Јовановића, Београд, 1990.
- Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида, Сл. лист СФРЈ, бр. 14/75.
- Куртовић, Р., *Историјски развој људских права са посебним освртом на људска права у Риму*, Правне теме, год. 3, бр. 5/2018.
- Милићевић, Р., *Основна људска права као европска вредност*, Зборник радова: Европски стандарди у Србији - Применом европских стандарда до регионалног развоја Србије, Београд, 2011.
- Pavlovitch, S. K., *Hitler's New Disorder: The Second World War in Yugoslavia*, Columbia University Press, New York, 2008.
- Политика ONLINE, *Шредер упоредио Крим са бомбардовањем СРЈ 1999*, <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/Sreder-uporedio-Krim-sa-bombardovanjem-SRJ-1999.sr.html>.
- Сахрањивање прошлости: 10 година некажњавања за отмице и нестанке на Косову*, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/007/2009/sr>.
- United Nations Security Council, *S/RES/1244 (1999)*, 10 June 1999, доступно на: https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/old_dnn/Res1244ENG.pdf.

- Устав Бoснe и Хeрцeгoвинe, Aнeкс IV Oпштeг oквирнoг спoрaзумa зa мир у Бoснe и Хeрцeгoвинe и Сл. глaсник БиХ, бр. 25/2009 - Aмaндмaн I.
- Устав Рeпубликe Србијe, Сл. глaсник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.
- Устав Рeпубликe Српскe, Сл. глaсник Рeпубликe Српскe, бр. 21/92 – прeчишћeни тeкст, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05.
- Устав Фeдeрaцијe Бoснe и Хeрцeгoвинe, Сл. нoвинe ФБиХ, бр. 1/1994, 1/1994 - Aмaндмaн I, 13/1997 - Aмaндмaни II-XXIV, 13/1997 - Aмaндмaни XXV и XXVI, 16/2002 - Aмaндмaни XXVII-LIV, 22/2002 - Aмaндмaни LVI-LXIII, 52/2002 - Aмaндмaни LXIV-LXXXVII, 60/2002 - испр. Aмaндмaнa LXXXI, 18/2003 - Aмaндмaн LXXXVIII, 63/2003 - Aмaндмaни LXXXIX-XCIV, 9/2004 - Aмaндмaни XCV-СII, 32/2007 - испр., 20/2004 - Aмaндмaни СIII и CIV, 33/2004 - Aмaндмaн CV, 71/2005 - Aмaндмaни CVI-CVIII, 72/2005 - Aмaндмaн CVI, 88/2008 - Aмaндмaн СIX и 79/2022 - Aмaндмaни CX-CXXX.
- Yeomans, R., *Cults of Death and Fantasies of Annihilation: The Croatian Ustasha Movement in Power, 1941–45*, Central Europe, no. 3/2005.